

Pesti Sándor

NAGY FA, NAGY ÁRNYÉK

A második Orbán-kormány első két éve

Elérkeztünk a második Orbán-kormány tevékenységének félidejéhez, és elmondható, hogy a rendszerváltás óta soha nem volt még ilyen kiáltó ellentét a kormányzati tevékenység külső és belső megítélése között. Egyfelől példátlan, hogy a parlamenti ciklus felénél a kormányon lévő politikai erő ekkora fölényben legyen vetélytársaival szemben, lényegében minden közvélemény-kutató intézet szerint. (Ez akkor is igaz, ha a Medián márciusi felmérése alapján az emberek 21 százaléka elégedett a kormány teljesítményével, és 73 százalékuk szerint rossz irányba mennek a dolgok.) Másfelől szintén példa nélkül áll az a mennyiségű és súlyú kritika, amely a nyugati világ meghatározó intézményei, szereplői részéről (IMF, Európai Bizottság, Európa Parlament, befolyásos világlapok stb.) a kormányra zúdul, lényegében tevékenységének kezdetétől fogva. 1956 óta nem foglalkozott velünk ennyit és ekkora súllyal a nyugati sajtó – beleértve a rendszerváltás időszakát is.

Természetesen a világban semmi sem véletlen, mindkettőnek megvan a maga oka, pontosabban okai.

A belső erőviszonyok jelenlegi állása – mint mindig – ezúttal is egyszerre, egymástól elválaszthatatlanul tükrözi a választóknak a kormányról és az ellenzéki pártokról alkotott véleményét. Egyfelől tehát sokan elégedettek az eddigi kormányzati teljesítménnyel, és imponál nekik a „rég rendszer megdöntése”, az „ország teljes átszervezése”, a meghirdetett „gazdasági szabadságharc”, valamint az a stílus és azok a módszerek, ahogyan ezt a kormány a miniszterelnök vezérletével végrehajtja és kommunikálja.

Másfelől jelenleg nincs érdemi ellenzéki alternatíva. Jól mutatja ezt, hogy március 15-én egy civil szerveződés rendezvényén messze többen voltak, mint a négy ellenzéki párt megemlékezésén együttvéve.

Az – immáron két pártra szakadt – baloldal máig nem tudott felállni a padlóról. Egyrészt az emberek még sokáig nem felejtik el az előző nyolc évet – főleg hogy a kormány és a jobboldali sajtó mindent meg is tesz a választói emlékezet ébren tartása érdekében. Másrészt mindezedáig nem látszanak komoly jelei a baloldal érdemi megújulásának – sem a személyek, sem a program, sem a stílus terén.

Valószínűsíthetően a Jobbik sem fogja rövid- és középtávon jelentős mértékben növelni támogatói körében. Egyrészt mert a Fidesz elnöke szemmel láthatóan folytatja régi stratégiáját, és igyekszik minél több radikális választót szavazótáborába becsatornázni. Másrészt a magyar nép többsége hagyományosan elutasítja a szélsőséges módszereket, a szélsőséges stílust, a szélsőséges politikai erőket.

A meglehetősen heterogén szocializációjú frakcióval, eklektikus értékrenddel és programmal rendelkező LMP-nek sem sikerült eddig áttörnie. Míg alapjogi kérdésekben a

párt egyértelműen liberális álláspontot foglal el, a gazdaságpolitika terén a Jobbik mellett a parlament legetatistább politikai ereje, komoly kapitalizmus- és globalizációkritikával. Ráadásul a párt megszületésében és parlamentbe kerülésében legnagyobb szerepet játszó, és annak vezetésére a kívülálló számára legalkalmasabbnak tűnő Schiffer Andrásnak szemmel láthatóan nem sikerül magát elfogadtatnia politikustársai többségével.

Még bonyolultabb és összetettebb kérdés a külföldi kritikák okainak feltárása. A kritikák egy jelentős része rendkívül felszínes, egyoldalú, számos pontatlanságot, hamis információt tartalmaz, vagy valós tényekből von le abszurd következtetéseket, vizionál apokaliptikus látomásokat. Vannak azonban színvonalas, tárgyyszerű, alapos érveléssel alátámasztott bírálatok is, mind az egész kormányzati tevékenységet, mind annak egyes részterületeit, szakpolitikáit, elfogadott konkrét jogszabályait illetően.

A következőkben megkísérlem összefoglalni ezen kritikák, támadások legfontosabb lehetséges okait. A bírálatokat megfogalmazó szereplők köre persze rendkívül heterogén, kinél-kinél más okok, motivációk dominálnak. Nézetem szerint azonban az alábbi tényezők összessége vezetett el a jelenlegi, a magyar kormány és az ország számára nem éppen megnyugtató, komoly kockázatokkal terhes helyzethez.

1. A Fidesz kétharmados többsége

A Fidesz még el sem kezdett kormányozni, máris komoly aggodalmak fogalmazódtak meg bizonyos nyugati körökben Magyarországgal kapcsolatban. Egyrészt a nyugati demokráciákban rendkívül ritka, hogy egyetlen politikai erő ilyen erős választói felhatalmazást kapjon. Ráadásul ez éppen a Fidesz, amely párttal – és annak vezérével – kapcsolatban már az előző években is gyakran megfogalmazódtak különböző félelmek, vádak (populizmus, nacionalizmus, a szélsőjobbal való kokettálás, Nyugat-ellenesség, konfrontatív, autokrata pártvezér stb.).

2. A kétharmad gátlások nélküli kihasználása, a miniszterelnök személyisége

Kormányra kerülve a Fidesz kísérletet sem tett arra, hogy megnyugtassa az aggodalmaskodókat. Ehelyett az első pillanattól kezdve, mindenféle skrupulus nélkül élt a kétharmados felhatalmazásával, és a parlamenti ellenzékkel szemben lényegében semmilyen méltányosságot, gesztust nem gyakorolva, iszonyú jogalkotási tempót diktálva, a kormányfő ígéretének megfelelően valóban beteljesítette a fülkeforradalmat, megdöntötte a régi rendszert, és teljesen átszervezte az országot. Közben konfrontálódott az IMF-fel, az Európai Bizottsággal, az Amerikai Egyesült Államokkal, nagybefolyású – jelentős részben német és francia – multinacionális cégekkel, és nem mellékesen a médiatörvénnyel magára haragította a nyugat-európai sajtó és médiaértelmiség tekintélyes részét.

Mindezek a történések nehezen választhatók el a miniszterelnök személyiségétől, sőt meggyőződésem szerint elsősorban erre vezethetők vissza. Az elmúlt két évben erősö-

dött az az érzésem, hogy – némileg patetikusán és sarkosan fogalmazva – Orbán Viktor személye egyszerre áldás és átok számunkra. Számunkra, magyar emberek számára, és külön is számunkra, polgári-keresztény-konzervatív értékrendű emberek számára.

Továbbra is nagyformátumú, rendkívüli karizmával rendelkező politikusnak tartom, akinek Európában is kevés párja van e téren. Múlhatatlan érdemei vannak a kommunizmus, majd a posztkommunizmus elleni küzdelemben, a posztkommunista erők, struktúrák megtörésében, a polgári világ kiépítésében. Rendkívül sokat tett a Kárpát-medencei magyar nemzetegyesítés, a családok megerősítése, a keresztény értékek és az azokat képviselő intézmények elterjedése, valamint az egyéni felelősségvállalás tudatosítása érdekében.

Mindezen érdemei mellett azonban az elmúlt két esztendő során komoly károkat is okozott az ország tekintélyének, állampolgárai és vállalkozói pénztárcájának, a magyar jogállamiságnak és politikai kultúrájának gyakran konfrontatív, voluntarista, az erőviszonyokat rosszul felmérő, az ellenzékkel szemben kíméletet nem ismerő, független intézmények autonómiáját a legváltozatosabb eszközökkel korlátozó politikájával (részletesen mindezekről a további fejezetekben).

Ráadásul ez a forradalmi, rendszerdöntő, az országot viharos sebességgel átszervező retorika, mentalitás és politikai gyakorlat a konzervativizmustól áll a legtávolabb. Ez nem polgári konzervatív, sokkal inkább polgári radikális, „SZDSZ-es” szemlélet és tempó. (Valószínűleg nem véletlen, és nem is csupán kommunikációs okokkal magyarázható, hogy miközben Orbán Viktor saját politikai oldalát gyakran illeti a polgári, keresztény, nemzeti jelzővel, konzervatívnak szinte soha nem nevezi.)

Soha nem értettem egyet azokkal, akik szemére vetik húszas éveiben képviselt álláspontját nemzetről, kereszténységről, liberalizmusról. Meggyőződésem, hogy e területeken őszinte – számomra pozitív irányú – személyiségfejlődésről beszélhetünk.

Nehezebben tudom azonban megmagyarázni jó néhány kérdésben az elmúlt évek során bekövetkezett pálfordulását. Hogyan lehet például éveken keresztül az egykulcsos adó ellen nyilatkozni, ma pedig a magyar gazdaságpolitika egyik megkérdőjelezhetetlen sarokpontjává tenni, és a stabilitási törvénnyel lényegében örök időkre bebetonozni? Hogyan lehet 2002-ben a száznapos program megszavazása után a szuverenitáskorlátozásról szóló alkotmánymódosítás egyik feltételéül szabni a reálbérek kormány által tervezettnél is nagyobb mértékű emelését, néhány évvel később pedig börtönnel fenyegetni az államadósság elszabadulásáért valóban komoly felelősséggel tartozó miniszterelnököket? Hogyan lehet 2007–2008 folyamán harcos atlantista, egyszersmind oroszellenes retorikát megütni, rá két-három évre pedig a Nyugat hanyatlásáról, új, Keletről fújó szélről szónokolni, keleti nyitást hirdetni, és a „munkaalapú” kínai gazdaságot dicsérni? Hogyan lehet ellenzékben a gazdasági oligarchák politikától való távortartását követelni, az offshore-lovagok ellen harcolni, majd kormányon hasonló oligarchákat megtúrni, egy tisztázatlan tulajdonosi háttérrel rendelkező cég számára sokmilliárdos állami hiteleket juttatni (megsértve ezzel az új Alaptörvény 39. cikkét)? Hogyan lehet 2008-ban a tandíj eltörléséért népszavazást kezdeményezni, majd 2012-ben azt széles körben bevezetni?

Mindezen esetekben csak igen korlátozott érvényű magyarázattal szolgál számomra a körülményekben és Orbán Viktor pozíciójában bekövetkezett változás.

Még problematikusabbnak látom a jelen időben elhangzó, egymásnak diametrálisan ellentmondó nyilatkozatait. Egyetértek Török Gáborral: a politikai kommunikációban – különösen korunk politikai kommunikációjában – legitim eszköz a kettős beszéd.¹ Ennek is megvannak azonban a maga korlátai, nem lehet ugyanabban a kérdésben különböző célközönség előtt naponta-hetente homlokegyenest mást és máshogy mondani, ez előbb-utóbb komoly hitelességi problémákhoz vezet. Külföldön és belföldön egyaránt.

Nem lehet például egyszerre hitet tenni az uniós tagság, az uniós értékek mellett, többször hangoztatni, hogy Brüsszel nem Moszkva, udvarias levelekben és európai parlamenti felszólalásokban az együttműködési készséget hangsúlyozni, és közben párhuzamot vonni a váll-lapos egyenruhába és a jól szabott öltönybe bújt idegenek elvtársi segítsége, vagy a kommunista zsarnokság párttitkárai és az európai bürokraták között, valamint válogatott sértésekkel illetni az Európai Bizottságot.

Összegezve tehát, Orbán Viktor esetében is igaz a régi mondás: nagy fának az árnyéka is nagy.

3. A jogállam gyakori roncsolása

Fontos leszögezni: Magyarország továbbra is jogállam, Magyarország továbbra is parlamentáris demokrácia. Tény azonban, hogy az eltelt két év során (is) számos sebet kapott a jogállamiság és a parlamentarizmus intézménye.

Ami az új Alaptörvényt illeti: függetlenül attól, hogy nem volt alkotmányozási szükséghelyzet, és a Fidesz a választási kampányban nem deklarálta egyértelműen ilyen irányú szándékát, nehezen vonható kétségbe az a joga, hogy kétharmados többsége birtokában, a posztkommunista országok közül utolsóként kezdeményezze egy új alkotmány megalkotását. Természetesen szerencsésebb lett volna, ha ez konszenzussal – vagy legalább valamelyik ellenzéki párt támogatásával – történik, de erre a jelenlegi politikai légkörben elég kevés volt az esély. (Persze így elég disszonánsan hat a köré szervezett állami kultusz.)

Rátérve az Alaptörvény tartalmára: számomra a Nemzeti hitvallás, az Alapvetés, valamint az alapjogi rész minden mondata vállalható, és különösebb hiányérzetem sincs e fejezetek kapcsán. Az államról szóló részben is csupán az Alkotmánybíróság normakontroll-funkciójának korlátozásával, valamint a bírák és ügyészek szolgálati jogviszonyának általános nyugdíjkorhatár elérésével történő kötelező megszűnésével (illetve utóbbinak az Alaptörvénybe foglalásával) kapcsolatban vannak elvi kifogásaim. Természetesen több fontos szakmai rész kérdésben más álláspontot képviselek, ezek azonban szakmai és jogfelfogásbeli különbségek, a Fideszen belül is komoly viták folytak több intézmény pon-

¹ A kettős beszédről, 2012. március 19., <http://torokgaborelemezblog.hu/443>.

tos szabályozását, jogköreit illetően. Az alkotmányos alapszerkezet, a közhatalmi szervek jogkörei, egymáshoz való viszonyuk egyébként – az Alkotmánybíróságot leszámítva – a lényegét illetően nem változott (beleértve a köztársasági elnök jogállását is).

Problémásabbnak tartom az Alaptörvény átmeneti rendelkezéseit. Egyetértek az ombudsman Alkotmánybírósághoz eljuttatott beadványában megfogalmazottakkal: a törvény jó néhány rendelkezése valóban nem átmeneti jellegű, hanem az Alaptörvényt mintegy kiegészítő, állandó jellegű intézkedés (egy részük ráadásul nem is alkotmányba való). Ilyen elemet tartalmaz az első négy, a 11., a 21., a 22., a 28., a 29. és a 30. cikk. Még aggályosabb, hogy a 23. cikk (1) bekezdése valamint a 27. cikk álláspontom szerint kifejezetten ellentmond az Alaptörvény 35. cikk (2) bekezdésének, illetve a 37. cikk (4) bekezdésének.²

Rendkívüli jelentőséggel bírnak a törvénynek a kommunista diktatúrából a demokráciába való átmenetről címet viselő preambulumban megfogalmazottak, ezeket már húsz évvel ezelőtt rögzíteni kellett volna. (Csupán egyetlen elemével kapcsolatban vannak fenntartásaim: annak deklarálása, hogy az MSZP osztozik mindazon felelősségben, amellyel az állampárt terhelhető, ma már nem tűnik túl izlésesnek, sőt kicsinyesnek is mondható.) Ezek a megállapítások sem az Alaptörvény átmeneti rendelkezései közé valók azonban, külön törvénybe, esetleg politikai nyilatkozatba kellett volna foglalni őket.

A jogszabály záró rendelkezései egyébként *expressis verbis* kimondják, hogy az Átmeneti rendelkezések az Alaptörvény részét képezik. Ez alapján az Alkotmánybíróságnak értelemszerűen nincs joga a törvény – vagy annak valamely szakasza – alkotmányellenességét megállapítani. Ilyen alapon azonban a parlament bármely jogszabályt az Alaptörvény részének nyilváníthat. Kíváncsian várom az Alkotmánybíróság állásfoglalását ez ügyben.

Az eddig említetteken túl egyértelműen aggályosnak tekinthető a jogállamiság szempontjából a régi Alkotmány aktuálpolitikai érdekből történő folyamatos módosítása; a magánnyugdíj-pénztárak államosításával kapcsolatos intézkedéssorozat, melyhez az Alkotmánybíróság is kiváló partnernek bizonyult azáltal, hogy nem hozott az ügyben időben határozatot (csökkentve ezzel egyszerre a jogköreinek csorbításával szemben

² Az Alaptörvény 35. cikk (2) bekezdése szerint a helyi önkormányzati képviselőket és polgármestereket öt évre választják, az Átmeneti rendelkezések 23 cikk (1) bekezdése viszont úgy fogalmaz, hogy „a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek két egymást követő általános választása közti időköz az Alaptörvény 35. cikk (2) bekezdése szerinti időtartamtól az európai parlamenti képviselők választásának időpontjából fakadó mértékben eltérhet”. Az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése kimondja: „Mindaddig, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, az Alkotmánybíróság a 24. cikk (2) bekezdés b)–e) pontjában foglalt hatáskörében a központi költségvetésről, a központi költségvetés végrehajtásáról, a központi adónemekről, az illetékekről és járulékokról, a vámokról, valamint a helyi adók központi feltételeiről szóló törvények Alaptörvénnyel való összhangját kizárólag az élethez és az emberi méltósághoz való joggal, a személyes adatok védelméhez való joggal, a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához való joggal vagy a magyar állampolgársághoz kapcsolódó jogokkal összefüggésben vizsgálhatja felül, és ezek sérelme miatt semmisítheti meg.” Az Átmeneti rendelkezések 27. cikke ehhez azonban hozzáfűzi: „Az Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdését azon törvények esetében, amelyeket abban az időszakban hirdettek ki, amíg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladta, akkor is alkalmazni kell, ha az államadósság a teljes hazai össztermék felét már nem haladja meg.”

megfogalmazott érvek erejét); az Országos Bírói Hivatal elnöki jogköreinek kiterjesztése, különösen, hogy elnökké egy vezető fideszes politikus feleségét választottak meg (ez akkor sem szerencsés, ha szakmai alkalmasságát még a Fidessel nem szimpatizáló jogászok is elismerik); több alkotmányos kontrollintézmény autonómiájának, jogköreinek korlátozása részben személyi döntésekkel, részben jogszabály-módosításokkal (Állami Számvevőszék, Alkotmánybíróság, adatvédelmi biztos).

A külföldön és belföldön egyaránt bírált intézkedések közül nem tartom a jogállamisággal összeegyeztethetetlennek a Költségvetési Tanács átalakítását és a Magyar Nemzeti Bank függetlenségének korlátozását. Utóbbival kapcsolatban már-már mulatságosnak látszik, hogy mára az Európai Unióban a jegybanki függetlenség elve megkérdőjelezhetetlen dogmává, kvázi tizenegyedik parancsolattá vált (amit sok uniós politikus és bürokrata komolyabban vesz, mint a másikat). Miközben legalább annyi szakmai érv felhozható a kormányzati kontroll bizonyos mértékű érvényesítése mellett, mint ellene. Mindezzel együtt Magyarországnak mint az Európai Unió tagjának ezt tudomásul kellett volna vennie, és fegyelmezetten lefolytatnia az illetékes uniós szervekkel – mindenképp az Európai Központi Bankkal – a szükséges egyeztetéseket.

A parlamentnek felelős kormányzás elvével kapcsolatban a pozitívumok között kell említeni, hogy megmaradt az országgyűlés hetenkénti ülésezése, immáron az Alaptörvénybe foglalták a költségvetés évenkénti elfogadását, a miniszterelnök rendszeresen tájékoztatja a Házat a legfontosabb kül- és belpolitikai eseményekről, a házszabályt betartva válaszol az interpellációkra, azonnali kérdésekre.

Súlyosan sérül azonban a parlamentáris kormányzás elve az elképesztő mértékű törvényhozási tempó által – amit ráadásul a miniszterelnök kifejezett erényként állít be. Ennek csúcspontja – vagy mélypontja? – a tavalyi év végén volt, amikor olyan alapvető fontosságú törvényjavaslatok tárgyalását tűzte a Ház éjféli után (!) napirendre, mint a köz- és felsőoktatásról vagy a Munka törvénykönyvéről szóló jogszabályok. Ez a rohanás értelemszerűen kihat az elfogadott törvények minőségére (főleg, hogy több alapvető fontosságú novella tervezete nem az illetékes minisztériumban készült, hanem képviselői önálló indítványként nyújtották be), sérül a törvényalkotás transzparenciája, valamint az ellenzék kontroll- és alternatívaállító funkciója. Sorozatban születnek a mindenféle koherenciát nélkülöző salátatörvények, immáron a zárószavazás előtt (koherenciazavarra hivatkozva) nem csupán az eredeti törvényjavaslatot érintő új módosító javaslatokat nyújtanak be – ez is házszabályellenes! –, hanem teljesen új, az eredetileg benyújtott törvényjavaslatokhoz egyáltalán nem kapcsolódó elemekkel bővítik azokat. (Például tavaly novemberben a dohánytermékek jövedéki adójának emelését a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvényhez beadott módosító indítvánnyal oldották meg, december végén pedig a 2011-es költségvetésnek a Magyar Fejlesztési Bank feltökésítését lehetővé tévő módosítását a befektetési alapkezelőkről szóló törvény zárószavazása előtt benyújtott módosító indítvánnyal.)

Az Alkotmánybíróság egyelőre csupán az egyházügyi törvény alkotmányellenességét állapította meg formai, eljárási okokra hivatkozva, de ugyanezt még jó néhány egyéb törvénnyel is megtehetné. Beleértve ebbe a 2012-es költségvetést is, melynek elfogadása

során többször is megsértették az államháztartási törvény előírásait, amit a Fidesz frakcióvezetője nem is tagadott.³

A parlamentarizmus jövőjére nézve fenyeget veszéllyel az a tavaly decemberi házszabály-módosítás, amely – a sarkalatos törvények kivételével – ülészakonként 6 alkalommal lehetővé teszi bármely jogszabály elfogadását a napirendre tűzésétől számított 24 órán belül, összevont általános és részletes vitával, a frakcióknak csupán 30 percet engedélyezve a felszólalásokra. Ráadásul elég a törvényjavaslatot a napirendre vételről történő szavazás előtt 1 órával benyújtani, és a napirendre tűzést követően a képviselőknek csupán 3 (!) órájuk van módosító indítványok benyújtására. (Egyébként egy ezzel lényegében szó szerint megegyező – és az intézményt is ugyanúgy kivételes sürgőségnek nevező – házszabály-módosításba bukott bele Imrédy Béla 1938 őszén. Az akkori kormánypártnak a parlamentarizmus iránt elkötelezett 54 képviselője nem volt hajlandó megszavazni már a napirendre tűzését sem, inkább – Bethlen Istvánnal az élen – kilépett a Nemzeti Egység Pártjából. Ezúttal nem történt ilyen lázadás...)

4. A hazai balliberális értelmiség külföldi befolyása; a médiatörvény

Az elmúlt időszak sok szempontból valóban aggodalomra, jogos kritikákra okot adó történéseit a magyarországi és külföldön élő magyar származású balliberális értelmiség számos komoly befolyással, tekintéllyel, kapcsolatrendszerrel rendelkező képviselője (volt és jelenlegi politikusok, szakértők, tanácsadók, írók, újságírók, művészek) igen gyakran felnagyítva, eltorzítva, sőt olykor kifejezetten meghamisítva interpretálta a legkülönbözőbb csatornákon, orgánumokon keresztül. Félrevezetve ezzel a magyarországi eseményeket nem elég alaposan ismerő európai és amerikai újságírókat, értelmiségieket, sőt köztisztviselőket, politikusokat is. Van, aki ezt tudatosan tette, mások tájékozatlanságból, esetleg zsigeri ellenszenv vagy félelmek által vezérelve, és nyilván akadnak, akiknél kibogozhatatlanul fonódnak egybe mindezen motivációk.

Szintén sokat ártott a kormány külföldi megítélésének a rosszul előkészített és kommunikált, szerencsétlenül (az uniós elnökség kezdetére) időzített médiatörvény. Annak ellenére így van ez, hogy a törvény hatályba lépése óta eltelt időszak azt látszik igazolni, hogy a hazai és külföldi kritikák, vádak messze eltúlzottak voltak, Magyarországon összességében jelenleg ugyanúgy sajtószabadság van, mint azelőtt. A médiahatóságnak ezidáig egyetlen komoly visszhangot, bírálatot kiváltó szankciója sem volt. Felszínes benyomásaim és a hatóság adatai alapján pedig valószínűsíthető, hogy az elfogadott törvény korlátozza valamelyest a kereskedelmi médiumok szellemi környezetszennyező tevékenységét.

Persze a Médiatanács tagjainak megválasztása során a Fidesz lehetett volna nagyvonalúbb, a Lánchíd Rádió szépen terjeszkedik, a Klubrádió bajban van, és a közszolgálati

³ HVG 2012. január 7., 6. Bár e téren a jelenlegi Alaptörvény nem fogalmaz egyértelműen: ugyan formai, eljárási okokból továbbra is lehetővé teszi a költségvetési törvény alkotmányellenességének kimondását, ezt azonban csupán az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények nem teljesülésére korlátozza.

médiumok objektivitása sem megkérdőjelezhetetlen. Ezeknek azonban semmi közük nincs az elfogadott médiatörvényhez.

Szintén túlzás a közszolgálati televízió teljes kézivezérléséről beszélni. A jelenlegi híradó például kevésbé elfogult, mint az 1998–2002 közötti, a politikai műsorvezetők között pedig egyaránt találunk szervilis tehetségtelent (Obersovszky Péter), autonóm tehetségtelent (Nika György) és autonóm tehetségest (Szöllősy Györgyi). Viszont nagyfokú kicsinyességre vall a talán legtehetségesebb fiatal politikai műsorvezetőnek, Mészáros Antóniának köztévéből történő eltávolítása – bárhol is született meg a döntés.

5. Az unortodox, komoly gazdasági érdekcsoportokat sértő gazdaságpolitika

Az Orbán-kormány rendkívül rossz állapotban vette át az országot: az állam, az önkormányzatok, a vállalkozók és a lakosság egyaránt nyakig úsztak az adósságban (jelentős arányban a külföld felé, devizában); nagyon alacsony az aktív korú foglalkoztatottak aránya az egyébként is rohamosan csökkenő és öregedő népességben belül; ráadásul a 2010-es költségvetés jelentősen alultervezett volt. Mindez egy igen kedvezőtlen kül gazdasági környezetben, alig túl a világgazdasági válság csúcspontján, a görög, majd az egész euró-zóna válsága kiteljesedésének időszakában.

Ilyen helyzetben bizonyos kereteken belül elengedhetetlen a rögtönzés, a nem „tankönyvízű”, unortodox megoldások keresése – már csak azért is, mert az elmúlt évek válsága nem egy, eddig a közgazdasági tankönyvekben megkérdőjelezhetetlennek tartott axiómát vont kétségbe.

Az is nyilvánvaló, a Fideszt támogatók elvárták az új kormánytól, hogy baloldali elődeinél sokkal határozottabban képviselje a nemzeti érdekeket, mutasson erőt, vívjon ki tekintélyt magának és az országnak egyaránt. Ezért ezek a szavazók üdvözlik azon törekvéseket, amelyek arra irányulnak, hogy az ország és polgárai mihamarabb szabaduljanak ki az adósságcsapdából, visszanyerve ezzel valódi szuverenitásukat és cselekvőképességüket; hogy a Magyarországon befektető külföldi tőke a lehető legnagyobb mértékben szolgálja az országot, a magyar emberek érdekeit, és jobban vegye ki a részét a közteherviselésből; hogy megerősödjenek a magyar kis-, közép-, és nagyvállalkozások, jelentősen növelve arányukat a multik beszállítói körében és a közbeszerzési eljárások során. Valamint, hogy több alapvető szolgáltatás területén nőjön az állami és/vagy a nemzeti tulajdon szerepe (víz, távközlés, étkezési utalványok, kiskereskedelem stb.). Mindezek teljesen európai és legitim törekvések.

Ugyanezek a szavazók gyakran érzik úgy, hogy bizonyos nemzetközi szervezetek, uniós intézmények igazságtalanul járnak el a kormánnyal szemben, nem egyszer kettős mércét alkalmaznak. Leginkább talán a kohéziós alapok egy részének felfüggesztésével való fenyegetés kapcsán érzik ezt. Hisz jó néhány euróvezetési ország küszködik a hazánknál magasabb államháztartási hiánnyal, hogy csak a legnagyobbakat említsük, Nagy-Britanniában, Franciaországban, Spanyolországban évek óta magasabb a hiány, mint nálunk. Bár az – egyszeri tételektől megszabadított – strukturális hiány vélhetően

valamelyest nőtt az Orbán-kormány hivatalba lépése óta (igaz, az illetékes miniszterium még ezt is tagadja), jövőre már egyedül a bankadó fog egyszeri tételnek számítani (már persze ha egyszeri tételnek nevezhető egy olyan bevételi forrás, ami mára több mint tíz uniós tagállamban van érvényben), és így is három százalékon belül ígéri a hiányt a kormány. Miközben 2006-ban a magyar költségvetést 4,7 százalékos hiánnyal tervezték, és lett belőle 9,3 százalék. Ráadásul akkor is voltak egyszeri tételek (például a Budapest Airport privatizációjából befolyó közel 500 milliárd forint), és a jogállam is súlyos csorbákat szenvedett (tömeges rendőri brutalitás, titkosszolgálatok politikai célokra történő felhasználása stb.). Akkor mégsem merült fel a kohéziós támogatások felfüggesztése.

Fontos azonban mindehhez hozzátenni, hogy az előbb említett alapvető nemzetstratégiai célokért folytatott küzdelem során a kormány több alkalommal rosszul mérte fel az erőviszonyokat, nem a legmegfelelőbb – sőt olykor kontraproduktív – eszközökhöz, módszerekhez folyamodott, és a kommunikáció, a stílus is gyakran kifogásolható volt.

Nincs kizárva, hogy az európai történelemkönyvek később úgy emlegetik majd Orbán Viktort, mint aki úttörő és meghatározó szerepet játszott a – kétségkívül komoly problémákkal terhes – Európai Unió, sőt az egész nyugati gazdasági-társadalmi rend megújításában. Rövid- és középtávon azonban ez a politikai stílus és gyakorlat komoly károkat is okoz az ország nemzetközi megítélésének, valamint a lakosság és a vállalkozók pénztárcájának. Egy ekkora méretű, a külpiacoknak ennyire kitett, a külföldi tőkére jelentős mértékben rászoruló, a GDP 140 százalékát meghaladó külső adóssággal rendelkező ország miniszterelnökének felettébb kockázatos dolog nyíltan gazdasági szabadságharcot hirdetni. Ilyen helyzetben a gazdasági szabadságharcot, a bankok elleni háborút nem harsányan meghirdetni kell, hanem csendesén, szívósan, a realitások talaján állva megvívni.

Ami az egyes konkrét intézkedéseket illeti, utólag egyértelműen bebizonyosodott, hogy súlyos hiba volt az IMF Magyarországból történő „kipaterolása” 2010 nyarán. És még súlyosabb az ezzel kapcsolatos – nem egyszer a közönségesség határát súroló – kommunikáció, melyben a nemzetgazdasági miniszter járt az élen. Emiatt máig tartó – és az országra nézve komoly kockázatokkal járó – megaláztatásokat kényszerül elszenvedni a kormány.

Annál inkább így van ez, mert a kormányváltást követően a kabinetet szemmel láthatóan felkészületlenül érte, hogy a megváltozott európai gazdasági környezetben az unió nem fogja engedélyezni a költségvetésben szereplő hiány jelentős túllépését. Az ezt követő rögtönzések leglátványosabb eleme a magánnyugdíj-pénztárakkal kapcsolatos intézkedéssorozat volt. Nehezen vitatható, hogy a – nálunk igen pazarlóan működő – kötelező magánnyugdíj-pénztárakban valóban komoly kockázatok rejlenek, és az államháztartásnak is égető szüksége volt az oda áramló pénzekre. Sokkal elegánsabb megoldás lett volna azonban az átlagember számára is könnyen megérthető, racionális érveléssel az önkéntes visszalépésre buzdítani az embereket (esetleg indirekt anyagi ösztönzőket is igénybe véve), mint sokszor vulgármarxista érveléssel, a jogállamtól idegen módszerekkel, erőszakkal államosítani azokat.

Valószínűleg így nem sikerült volna 98 százalékukat átcsábítani, csupán – mondjuk – 60–70 százalékot. A hiányzó bevételeket azonban pótolni lehetett volna a progresszív, többkulcsos jövedelemadóval, valamint az – értékalapú ingatlanadót is magában foglaló – vagyoadóval, melyek meggyőződésem szerint egyszerre szolgálnák a gazdasági racionalitás és a társadalmi igazságosság szempontjait.

A bankadó és a különadók jogosságát nehéz lenne kétségbe vonni. Még akkor is, ha bevezetésük módjáról és a bankadó mértékéről lehet vitatkozni, a különadókkal kapcsolatban pedig csak remélni tudjuk, hogy az Európai Bíróság nem fizeteti azokat vissza a magyar állammal.

A végtörlesztés megítélése már nem ilyen egyértelmű. Tény, hogy az azzal élni tudó – a magyar középosztály gerincét alkotó – 200 000 embernek komoly segítséget jelentett, 2011 őszén azonban jelentősen hozzájárult a forintárfolyam eséséhez, nehezítve ezzel mindenekelőtt a többi devizahiteles dolgát.

Van olyan vélemény, hogy amennyiben nincs az egyoldalúan bevezetett végtörlesztés, a bankokat nem lehetett volna leültetni a tárgyalóasztalhoz, és decemberben megkötni a hitelesek nagy többségének jelentős segítséget nyújtó megállapodást. Kívülről szemlélve azonban nem tapasztaltunk a kormány részéről igazán komoly erőfeszítéseket a bankokkal történő megállapodásra.

6. Magyarország 1945 előtti történelmi szerepe

Végül – bár ez bizonyítható legnehezebben – a kormányra zúduló külföldi kritikák mértékéhez talán az is hozzájárul, hogy az európai elitek egy részének tudatában-tudatalattijában továbbra is ott él Magyarország 1945 előtti – mindenekelőtt a két világháborúban játszott – történelmi szerepe. Nehezen vitatható, hogy a kormány hatalmas munkát végzett az elmúlt két évben. Ezen munka jelentős része komoly eredményeket hozott, kedvező folyamatokat indított el a gazdaságban, az államszervezet működésében és a társadalom legkülönbözőbb alrendszeireiben. Más részük azon értékek érvényre juttatása szempontjából volt fontos, melyeket a Fidesz törzsszavazói képviselnek.

Mégis azt kell mondjuk, hogy számos területen a kevesebb több lett volna. Bizonyos intézkedések, döntések eleve fölöslegesek voltak, sőt csak rontottak az addigi állapotokon. Máskor pedig jóval megfontoltabban, kevésbé konfrontatív és voluntarista módon, a parlamentáris kormányzás szellemét és betűit tiszteletben tartva, az érintett külföldi és hazai intézmények, szereplők irányában nagyobb empátiával, velük alaposabban egyeztetve kellett volna eljárni. Ezzel jelentős energiát és időt takaríthatott volna meg a kormány, egyszersmind kiérleltebb, időtállóbb, szélesebb konszenzus által övezett döntések születhettek volna, növelve ezzel a kabinet külföldi presztízsét is.

Csak remélni tudjuk, hogy a következő két év valóban a konszolidáció időszaka lesz. Hazánkban is, és a nagyvilágban is. Minél hamarabb sikerül megállapodni az IMF-fel és az EU-val, megnyugtatva ezzel a piacokat, stabilizálni a forint árfolyamát, leszorítani az állampapírok után fizetendő kamatokat, érdemben csökkentve ezáltal az állam, az

önkormányzatok, a vállalkozók és a polgárok adósságát. Abban is bízunk, hogy megnyugtatóan lezárulnak a nagy visszhangot kiváltó kötelezettségsszegési eljárások, és végül az unió valóban nem vesz el tőlünk egy „petákot” sem a túlzottdeficit-eljárás keretében.

Szintén nagyon fontos lenne, hogy érdemben elinduljon a foglalkoztatottak számának emelkedése, különben a munkanélküli ellátások területén bevezetett szigorításoknak igen veszélyes következményei is lehetnek. Számos bizonytalanság övezi az oktatás és az egészségügy területén végrehajtott jogszabályi átalakítások gyakorlati megvalósítását, azok eredményességét, társadalmi elfogadottságát. Továbbra is várat magára a párt- és kampányfinanszírozást átláthatóbbá tévő törvény konszenzusos elfogadása (reméljük, a nemrég aláírt ötpárti szándéknyilatkozat még ez évben realizálódik). És akkor még nem beszéltünk a magyar társadalom előtt álló legnagyobb kihívás, a romaproblematika óriási erőfeszítéseket igénylő kezeléséről.

Két év a politikában nagy idő, ennyi van hátra a következő választásokig. Ez alatt a külföld bizalmát is vissza lehet szerezni, de az itthoni szavazók – ma még jelentős mértékű – támogatottságát is el lehet veszíteni.

Madách tér, Budapest